MALTA

QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)

ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE

Seduta tas-27 ta' Ottubru, 2005

Citazzjoni Numru. 535/1987/1

A

vs

B

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici datata 15 ta' Lulju 1987 a fol. 1 tal-process fejn gie premess:-

Illi l-kontendenti zzewgu fil-21 ta' April 1974 kif jidher mic-certifikat taz-zwieg (Dok. "A");

Illi l-kunsens tal-attur inkiseb bi vjolenza morali u biza kif jirrizulta waqt it-trattazzjoni tal-kawza;

Illi l-kunsens tal-attur inkiseb b'qerq dwar il-kwalita' tal-konvenuta li mix-xorta taghha fixklet serjament il-hajja mizzewga;

Illi il-kunsens tal-konvenuta kien vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha jew b' anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibli ghaliha li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg kif jigi pruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawza;

Illi l-attur huwa impotenti, liema impotenza hija assoluta u kienet tesisti qabel iz-zwieg kif jigi pruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawza;

Illi l-istess attur talab lil din il-Qorti sabiex ghar-ragunijiet premessi:-

1. Tiddeciedi u tiddikjara li z-zwieg li sar bejn il-kontendenti fil-21 ta' April 1974 hu null u bla effett *a tenur* tal-**artikolu 19 (1) (a) (c) (d) u (e) tal-Att taz-Zwieg tal-1975**, ghal ragunijiet imputabbli lill-konvenuta;

2. Tapplika favur il-konvenuta is-**subartikoli (3) u (5) tal-artikolu 20 tal-istess Att taz-Zwieg tal-1975**;

Bl-ispejjez kontra l-konvenuta li hi minn issa ngunta in subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni attrici u l-lista tax-xhieda a fol. 3 u 4 tal-process.

Rat ir-rikors tal-attur A datat 15 ta' Lulju 1987 a fol. 9, fejn talab lil din il-Qorti biex tappunta din il-kawza ghal data li jidhrilha xierqa w opportuna.

Rat id-digriet datat 23 ta' Lulju 1987, fejn il-Qorti presjeduta mill-llum kompjant l-Onorevoli Imhallef Stephen Borg Cardona laqghat it-talba w appunta l-kawza ghas-7 ta' Ottubru 1987.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenuta B, datata 11 ta' Awissu 1987, a fol. 11 tal-process fejn eccepiet:-

1. Illi t-talbiet attrici huma infondati fil-fatt u fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez peress li mhux minnu xejn dak li qed jigi allegat fic-citazzjoni u fid-dikjarazzjoni;

2. Illi salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazjoni tal-konvenuta u l-lista ta' xhieda a fol. 11 tal-process.
Rat il-verbal u d-digriet datat 7 ta' Ottubru 1987, fejn l-istess Qorti diversament presjeduta nominat bhala Perit Legali Dr. Joseph Zammit McKeon.

Rat il-verbali datati 17 ta' Frar 1988 u 25 ta' Mejju 1988.

Rat ix-xhieda tal-attur A minn fol. 17 sa fol. 68 moghtija fl-20 ta' Jannar 1988.

Rat in-nota tal-attur A, datata 31 ta' Mejju 1988, a fol. 99, li permezz taghha prezenta l-affidavit tieghu fil-kawza 659/87, pero' li l-provi taghha ser iservu ghal din il-kawza wkoll u dan bi qbiel bejn il-partijiet.

Rat il-verbali datati 14 ta' Ottubru 1988 u 26 ta' April 1989, fejn il-kawza thallit ghar-rapport.

Rat il-verbal datat quddiem din il-Qorti diversament presjeduta mill-Onorevoli Imhallef Franco Depasquale tas-16 ta' Mejju 1989, fejn il-Perit Legali Dr. Zammit McKeon, informa ill-Qorti li nqalet problema waqt is-smiegh tax-xhieda.

Rat il-verbali quddiem l-istess Qorti diversament presjeduta datati 13 ta' Gunju 1989, 14 ta' Novembru 1989, 6 ta' Dicembru 1989 u 14 ta' Marzu 1990 fejn il-kawza dejjem thalliet ghar-rapport.

Rat il-verbal datat 14 ta' Marzu 1990, fejn il-Qorti nominat lil Dr. Edwin Grech bhala Espert Mediku a spejjez provizzorjament attrici.

Rat il-verbali quddiem l-istess Qorti diversament presjeduta datati 12 ta' Gunju 1990, 31 ta' Ottubru 1990, 19 ta' Frar 1991, 15 ta' Mejju 1991, 8 ta' Ottubru 1991, 17 ta' Jannar 1992 u 17 ta' Marzu 1992, fejn il-kawza dejjem thalliet ghar-rapport.

Rat il-verbal datat 15 ta' Mejju 1992, fejn il-Profs. Edwin Grech prezenta r-rapport li jinsab esebit fil-kawza l-ohra Citaz. Numru 659/87 fl-ismijiet **"A vs B et"** deciza mill-Onorabbli Qorti ta' l-Appell fid-19 ta' April 2005, liema rapport jinsab a fol. 58 sa 61 ta' l-istess process; l-istess rapport gie mahluf biss fis-7 ta' Frar 1995 kif jidher mill-verbal tas-seduta tas-7 ta' Frar 1995 fil-kawza hawn indikata a fol. 95 tal-process.

Rat il-verbal datat 1 ta' Lulju 1992, fejn il-Perit Mediku l-Profs. Edwin Grech informa lill-Qorti li kien ghadu ma thallasx. Il-partijiet qablu li jsiru d-D.N.A. Tests.

Rat il-verbal datat 20 ta' Novembru 1992, 9 ta' Frar 1993 u 24 ta' Marzu 1993, fejn il-kawza dejjem thalliet ghar-rapport.

Rat il-verbal datat 12 ta' Mejju 1993, fejn il-Perit Legali Dr. Joseph Zammit McKeon informa lil Qorti li kien qed jistenna informazzjoni ulterjuri minghand il-partijiet dwar tests tad-demm.

Rat il-verbali datati 23 ta' Gunju 1993, 24 ta' Novembru 1993, 11 ta' Frar 1994, 25 ta' Frar 1994, 15 ta' Marzu 1994, 19 ta' April 1994, 18 ta' Mejju 1994, 25 ta' Mejju 1994, 26 ta' Ottubru 1994, 29 ta' Novembru 1994, 7 ta' Frar 1995, 14 ta' Marzu 1995, 4 ta' April 1995, 17 ta' Mejju 1995, 30 ta' Mejju 1995, 27 ta' Gunju 1995, 14 ta' Novembru 1995, 5 ta' Dicembru 1995, 6 ta' Marzu 1995 u 12 ta' Marzu 1996 fejn il-kawza dejjem thalliet ghar-rapport.

Rat il-verbali kollha tas-seduti fil-kawza l-ohra u inkwantu l-istess tirreferi ghal din il-kawza u d-domandi in eskussjoni li saru mill-attur lill-espert mediku nkluzi dawk

tas-6 ta' Marzu 1996 a fol. 115 ta' l-istess imsemmi process.

Rat il-verbal tas-seduta tat-12 ta' Gunju 1996 fil-kawza l-ohra fejn gew nominati periti perizjuri mitluba mill-attur kollox a fol. 136 ta' l-indikat process.

Rat il-verbal datat 2 ta' April 1996, fejn l-attur A xehed bil-gurament li t-tifel ta' martu mhux it-tifel tieghu. L-attur ikkonferma li wara analizi li kien ghamel ma' diversi tobba kien hareg rizultat illi l-isperma tieghu kienet nil ghal kollox u l-FSH hareg 19.3.

Rat il-verbali datati 2 ta' April 1996, 23 ta' April 1996, 22 ta' Mejju 1996, 12 ta' Gunju 1996 u 9 ta' Lulju 1996 fejn il-kawza dejjem thalliet ghar-rapport.

Rat ir-rikors tal-Perit Legali Dr. Joseph Zammit McKeon, datat 7 ta' Ottubru 1996, a fol. 158 fejn talab bir-rispett lil din il-Qorti biex tesentah mill-inkarigu ta' Perit Legali f' din il-kawza.

Rat id-digriet datat 15 ta' Ottubru 1996, a fol. 159, fejn il-Qorti rriservat li tipprovdi fl-udjenza.

Rat il-verbal datat 1 ta' Novembru 1996, fejn Dr. Tonio Azzopardi u Dr. George Abela ghamlu referenza ghar-rikors tal-Perit Legali Dr. J. Zammit McKeon u ssuggerew lil Qorti tissospendi dan ir-rikors sakemm ikun hemm ir-rapport tal-Periti Addizzjonali, kif indikat fil-kawza l-ohra bejn l-istess partijiet u ohrajn. Il-Qorti f' tali cirkostanzi rriservat li tipprovdi ulterjorment dwar ir-rikors tas-7 ta' Ottubru 1996 fi stadju ulterjuri.

Rat il-verbali datati 14 ta' Jannar 1997, 26 ta' Frar 1997, 23 ta' April 1997, 8 ta' Ottubru 1997 u 10 ta' Dicembru 1997 fejn il-kawza giet differita ghar-rapport tal-Perit Addizzjonali.

Rat ir-rikors tal-attur A datat 25 ta' Frar 1998, a fol. 167A fejn talab aktar seduti mal-Periti Addizzjonali.

Rat il-verbal datat 18 ta’ Marzu 1998.

Rat il-verbal datat 29 ta’ April 1998, fejn il-Qorti asstjenit milli tiehu aktar konjizzjoni tar-rikors tal-25 ta’ Frar 1998.

Rat il-verbali quddiem din il-Qorti diversament presjeduta datati 1 ta’ Lulju 1998, 7 ta’ Ottubru 1998, 18 ta’ Novembru 1998, 8 ta’ Jannar 1999, 24 ta’ Frar 1999, 19 ta’ Mejju 1999, 2 ta’ Lulju 1999, 8 ta’ Ottubru 1999 u 10 ta’ Dicembru 1999.

Rat il-verbal datat 14 ta’ Jannar 2000, fejn il-Qorti fid-dawl tal-mewt tal-Espert Dr. Joe Louis Grech, ordnat li jigi sostitwit bl-istess inkarigu u fakoltajiet bil-Professoressa Angela Xuereb.

Rat il-verbali datati 1 ta’ Marzu 2000, 14 ta’ April 2000 u 14 ta’ Gunju 2000.

Rat il-verbal datat 11 ta’ Ottubru 2000, fejn Dr. Joseph Micallef Stafrace talab differiment biex il-perizja tigi mhallsa kollha.

Rat il-verbali datati 6 ta’ Dicembru 2000, 10 ta’ Jannar 2001, 31 ta’ Jannar 2001, 7 ta’ Marzu 2001 u 20 ta’ April 2001.

Rat ir-rikors tal-attur A datat 16 ta’ April 2001, a fol. 191, fejn talab lil din il-Qorti biex joghgobha tappunta jum iehor ghall-esklussjoni tal-periti addizzjonali u tiddifferixxi l-kawza ghal dakinhar, prevja li jigu debitament avzati l-periti addizzjonali sabiex hadd minnhom ma jattendi fl-20 ta’ April 2000 ghalxejn.

Rat il-verbali datati 1 ta’ Gunju 2001, 22 ta’ Gunju 2001, 13 ta’ Lulju 2001 u 5 ta’ Ottubru 2001.

Rat ir-rikors tal-attur A datat 9 ta’ Ottubru 2001, a fol. 196, fejn talab lil din il-Qorti biex joghgobha tordna li jsir DNA testing tan-nanna paterna li kienet ghadha hajja.

Rat id-digriet datat 10 ta' Ottubru 2001, fejn il-Qorti rriservat li tipprovdi ulterjorment wara li l-attur ikun ottempra ruhu tal-imsemmi verbal.

Rat il-verbali datati 16 ta' Jannar 2002, 20 ta' Marzu 2002, 19 ta' April 2002, 19 ta' Gunju 2002, 21 ta' Gunju 2002 u 23 ta' Ottubru 2002 fejn il-kawza dejjem giet differita ghall-kontinwazzjoni.

Rat il-verbal datat 31 ta' Ottubru 2002, fejn Dr. Tonio Azzopardi ghall-attur informa lil Qorti li f'din il-kawza kien ser iressaq tlett affidavit u b' hekk ikun ghalaq il-provi.

Rat il-verbal datat 16 ta' Jannar 2003, fejn Dr. Tonio Azzopardi ghall-attur informa lil Qorti li l-affidavit imsemmi kien lest u kien ser jigi pprezentat f' dawk il-granet.

Rat l-avviz tal-Qorti ffirmat mis-Sinjora Tieghu l-Prim' Imhallef Vincent De Gaetano fejn bis-sahha tas-setaghat moghtija bl-**artikolu 11 tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili,** il-President ta' Malta nomina lill-Imhallef sedenti minflok l-Onorevoli Mhallef Franco Depasquale B. A. LL.D, biex jiehu konjizzjoni ta' din il-kawza flimkien ma' numru ta' kawzi indikati a fol. 206 tal-process tali avviz imwahhal fis-17 ta' Marzu 2003.

Rat il-verbal datat 9 ta' April 2003 minn din il-Qorti hekk attwalment presjeduta.

Rat il-verbal datat 14 ta' Mejju 2003, fejn il-kawza giet differita *sine die* ghaliex deher biss Dr. George Abela ghall-konvenuta u l-attur u d-difensur tieghu msejjhin diversi drabi ma dehrux.

Rat ir-rikors tal-attur A datat 22 ta' Mejju 2003, a fol. 211, fejn talab li l-kawza tigi riappuntata.

Rat id-digriet datat 22 ta' Mejju 2003, fejn il-Qorti tat digriet tal-affidavit attrici b' terminu ta' 20 gurnata. Ordnat lir-rikorrenti jiddikjara b' nota fiz-zmien erbat ijiem xi provi kien ghad baqghalu jressaq *viva voce* u kemm seduti

hass li kellu bzonn tenut kont li l-kawza kienet ilha pendenti mill-1987.

Rat in-nota tal-attur datata 9 ta' Gunju 2003 li biha esebixxa hames affidavits u ddikjara li ma' baqghalu l-ebda prova, kollox kif jirrizulta minn fol. 216 sa fol. 230 tal-process attwali.

Rat id-digriet datat 13 ta' Gunju 2003, fejn il-kawza giet riappunta ghas-smiegh ghall-21 ta' Ottubru 2003, b'digriet tal-affidavit tal-konvenuta b' terminu ta' 50 gurnata, liema digriet kellu jigi notifikat mill-attur lill-konvenuta.

Rat in-nota tal-attur datata 9 ta' Gunju 2003, li permezz taghha prezenta l-affidavit **tieghu**, ta' **Marlene Camilleri**, ta' omm Marlene **Georgina Camilleri**, ta' **Louis Bugeja** u ta' **Emanuel Caruana**.

Rat in-nota tal-konvenuta **B Cutajar** datata 15 ta' Ottubru 2003, a fol. 234, li permezz taghha prezentat l-affidavit **taghha**, ta' omm l-attur **Violet Cutajar**, oht il-konvenut **Margaret Ciantar nee' Cutajar** u ta' **Vincent Mary Ciantar.**

Rat il-verbal datat 21 ta' Ottubru 2003, fejn il-Qorti ordnat lil Assistent Gudizzjarju Dr. Josette Demicoli biex izzomm tlett seduti.

Rat is-seduti mizmuma quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Josette Demicoli fit-13 ta' Jannar 2004, fit-18 ta' Frar 2004 u fil-5 ta' Marzu 2004 fejn ma sar xejn.

Rat il-verbal datat 9 ta' Marzu 2004.

Rat is-seduta mizmuma quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Josette Demicoli fid-29 ta' April 2004 fejn xehdet il-konvenuta B in kontro-ezami.

Rat il-verbal datat 1 ta' Gunju 2004, fejn il-Qorti nnutat li l-kawza ilha pendenti mill-1987.

Rat is-seduta mizmuma quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Josette Demicoli fil-5 ta' Lulju 2004, fejn xehed in kontro ezami l-attur A.

Rat is-seduta mizmuma quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Josette Demicoli fis-16 ta' Lulju 2004, fejn kompla jixhed in kontro ezami l-attur A.

Rat is-seduta mizmuma quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Josette Demicoli fis-16 ta' Settembru 2004, fejn Dr. George Abela ghall-konvenuta ddikjara li ma kienx fadallu aktar kontro-ezamijiet x' jaghmel.

Rat il-verbal datat 11 ta' Novembru 2004

Rat il-verbal datat 26 ta' April 2005, fejn il-Qorti regghet innutat li din il-kawza ilha istitwita mill-1987. Dr. George Abela talab li jipprezenta nota ta' osservazzjonijiet. Il-Qorti laqghat it-talba u pprefiggiet terminu ta' 50 gurnata lill-attur biex jipprezenta nota ta' osservazzjonijiet bil-visto/notifika lid-difensur tal-kontro-parti li jkollu 50 gurnata biex jirrispondi. Il-difensuri qablu li l-kawza tibqa' ghas-sentenza. Il-kawza giet differita ghas-sentenza ghas-27 ta' Ottubru 2005.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat il-provi kollha prodotti.

Rat l-atti kollha tal-kawza u l-atti kollha migbura fil-kawza Cit. Nru. 659/87FD li hija fl-istess ismijiet inkluzi tar-rapporti hemm prezentati u fuq rifereriti, tas-seduti mizmuma mill-Perit Legali Dr. Joseph Zammit Mckoen fejn hemm 28 seduta mill-20 ta' Jannar 1988 sat-8 ta' Marzu 1996 fejn xehed l-attur, Marlene Camilleri, Dr. Joseph Ciappara, kollha prodotti mill-attur; r-rapport addizjonali tal-periti addizzjonali datat 2 ta' Awissu 2000 u s-seduti minnhom mizmuma, id-decizjoni ta' l-ewwel Qorti datata 21 ta' Gunju 2002 presjeduta mill-Onorevoli Imhallef Franco Depasquale, u s-sentenza ta' l-Onorabbli Qorti ta' l-Appell fl-istess ismijiet **"A vs B et"** datata 17 ta'

Frar 2005 u dik ta’ ritrattazzjoni datata 29 ta’ April 2005, u l-atti kollha hemm indikati.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

(I) PRINCIPJI LEGALI.

Illi l-attur qed jitlob li z-zwieg celebrat fil-21 ta’ April 1974 jigi dikjarat null u bla effett *ai termini* tas-**sub-incizi (a), (c), (d) u (e) ta’ l-artikolu 19 (1) tal-Kap. 255 tal-Ligijiet ta’ Malta**.

Illi **l-artikolu 19 (1) (a) (c), (d) u (e) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta’ Malta** jinqraw hekk kif gej:-

Artikolu 19 (1*)* *“B’zieda mal-kazijiet fejn zwieg ikun null skond xi dispozizzjoni ohra ta’ dan l-Att, iz-zwieg ikun null:-*

(a) *“jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bi vjolenza, sew fizika sew morali, jew biza’”;*

(c)*“jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb b’qerq dwar xi kwalita’ tal-parti l-ohra li tista’ mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga”;*

(d)*“jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b’difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b’anolomija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg”.*

(e) *“jekk xi wahda mill-partijiet jkun impotenti, sew jekk dik l-impotenza tkun assoluta jew relattiva, izda biss jekk dik l-impotenza tkun tezisti qabel iz-zwieg”.*

Illi **l-artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta’ Malta** jghid illi z-zwieg ikun null jekk il-kunsens inkiseb bi vjolenza, sew fizika sew morali, jew biza’.

Illi din il-Qorti fil-kawza fl-ismijiet **"Lorenza *sive* Laura Muscat xebba Borg vs Av. Dr. Paul Micallef u P.L. John Privitera noe."** (Prim' Awla - 17 ta' Frar 1988), qalet illi sabiex zwieg ikun invalidat fuq din il-premessa, u cjoe' **artikolu 19 (1) (a)**, il-biza' jrid jkun ta' certu gravita', pero' jista' jkun assolut jew relattiv. Il-biza' tkun assoluta meta tkun tant gravi illi ggieghel bniedem normali jibza' tant illi jidhol fiz-zwieg kontra l-volonta` tieghu. Ezempji ta' dan hu meta jkun hemm theddid ta' qtil. Il-biza' tkun relattiva meta tkun tali li jekk imposta fuq persuna timida jirrizulta f'biza' li hija relattivament gravi u dan ghaliex kollox jiddependi fuq il-karattru tal-istess persuna.

Illi fil-kaz **"Tanya Curmi vs Charles Curmi**, (Prim' Awla tal-Qorti Civili deciza fit-18 ta' Mejju 1988), inghad li *"in order to be considered as a vice of consent, regard must be had not only to the gravity of such fear, but also to the character and condition of the person subjected to the fear".*

Illi pero', kif isostnu l-awturi ***L. Wrenn****,* u ***Brown R.*** *"there must also be some objective gravity that is at least prudently feared."* Ghalkemm wiehed irid iqis biza' b'mod soggettiv, ma jistax jigi minsi l-aspett oggettiv tal-gravita' tal-biza' li dejjem fl-ahhar mill-ahhar ghandu jittiehed bhala test decisiv.

Illi sabiex wiehed jasal ghal definizzjoni ta' biza' xieraq li wiehed jirreferi ghal dak li gie msemmi fid-decizjoni **"Mary Lourdes Spiteri vs Christian *sive* Cristino Spiteri",** P.A. (F.D.) fis-6 ta' Lulju 1993), fejn f'dik is-sentenza gie ritenut li:-

"Ghal dak li jirrigwarda l-biza' din tista' tigi definita fi trepidazzjoni jew eccitament kbir fil-mohh li jigi kawzat minn xi ncident jew haga kemm ta' dak il-hin, kemm minn haga li tista' tigri fil-futur. Dan it-tahwid fil-mohh irid ikun tali li jaffettwa l-mohh ta' min qieghed jaghti l-kunsens u li jaghtih biex jevita dak li qieghed jigrilu jew dak li jista' jigrilu".

Illi fil-kawza **"B Drew xebba Cutajar vs Dr. Thomas Abela u P.L. Charles Vassallo noe."** (P.A. (F.D.) fit-12 ta' Marzu 1992), il-Qorti ddefiniet biza' bhala *"dik l-offiza li titwettaq kontra l-liberta', hekk li, precizament minhabba din il-biza', 'quis cogatur ad contrahendum matrimonium".*

Illi fis-sentenza **"Mary mart Gaetano Bilocca vs Gaetano Bilocca",** (P.A. (F.D. – 16 ta' Mejju 1990) il-Qorti qalet illi biza' hija *"the effect, which force, whether physical or moral, induces in the mind of the future spouse".*

Illi l-istess inghad fil-kawza **"Joseph D'Ugo vs Rita D'Ugo"** (P.A. (F.D.) – 28 ta' Gunju 1994), fejn gie soffermat li:-

"Il-biza' tirrizulta minn tliet elementi. Fl-ewwel lok, trid tkun gravi; fit-tieni lok, il-persuna li qed jezercitaha jrid ikun kapaci, presumevolment li jesegwixxi dak li qed jhedded li jaghmel; u fit-tielet lok, il-biza' trid tkun il-mottiv principali ghaliex il-persuna tasal li tizzewweg, biex tevita l-konsegwenzi tat-theddid".

Illi dwar l**-artikolu 19 (1) (c) tal-Kap 255** dan jipprovdi li hemm kaz ta' annullament taz-zwieg jekk il-kunsens ta' wiehed mill-partijiet ikun inkiseb b'qerq dwar xi kwalita' tal-parti l-ohra li tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga.

Illi l-**artikolu 19 (1) (c)** jghid li zwieg ikun null *"jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb b'qerq dwar xi kwalita' tal-parti l-ohra li tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga"*. Dina d-dispozizzjoni hi kwazi identika fil-formulazzjoni taghha ghall-**Canone 1098 tal-Kodici ta' Dritt Kanoniku** vigenti u hu evidenti li d-dispozizzjoni fil-ligi taghna giet ispirata mill-istudji preparatorji u mill-abbozzi tal-Kodici Kanoniku gja' ezistenti fl-1981, cjoe' qabel ma l-imsemmi Kodici gie effettivament promulgat. Kif din il-Qorti diversament presjeduta kellha okkazjoni li tikkummenta fis-sentenza taghha tal-4 ta' Novembru 1994 fil-kawza fl-ismijiet **"Angela Spiteri xebba Selvaggi vs Joseph Spiteri"**, l-

artikolu 23 tal-Kap. 255 ma huwiex ta' ostakolu li ssir referenza ghad-dottrina u l-gurisprudenza kanonika bhala fonti ta', u ghajnuna ghall-interpretazzjoni tad-dispozizzjoni in ezami, u dan bhalma l-fatt li ligijiet ta' pajjizi ohra ma humiex parti mill-ligi ta' pajjizna ma hux ta' ostakolu li ssir referenza ghal dawk il-ligijiet u ghall-gurisprudenza ta' dawk il-pajjizi ghall-finijiet ta' nterpretazzjoni tal-ligi domestika.

Illi l-qerq ravvizat fid-dispozizzjoni tal-**artikolu 19 (1) (c) tal-Kap. 255** jincidi direttament fuq l-intellett ta' xi wahda mill-partijiet fiz-zwieg u ndirettament fuq il-volonta' tal-persuna ngannata. F'din id-dispozizzjoni, ghalhekk, dak li jintlaqat direttament mhux il-kunsens, izda l-intellett. Kif jispjega l-gurista ***Jose' Castano***:-

"Il dolo causa direttamente errore nell'intelletto del paziente, il quale ex errore consente. Con la particella ex vogliamo significare l'immediata causalita' dell' errore sul consenso. L'atto di consentire pero' e' atto entittivamente di volonta". ***(Il Sacremento del Matrimonio, Roma, 1992, p. 357)***. Dan il-qerq jista' jigi kemm minn wahda mill-partijiet fiz-zwieg kif ukoll minn terza persuna. *"In definittiva, quello che conta e che il dolus abbia influsso nel consenso, cioe' che il consenso matrimoniale provenga dall' errore doloso, senza il quale il consenso non sarebbe mai stato espresso"* (*op. cit*. P. 358).

Illi biex tissussisti s-sitwazzjoni ravvizata fil-paragrafu in dizamina jridu jikkonkorru erba' affarijiet:-

i) il-qerq perpetrat bil-hsieb li wiehed jikseb il-kunsens tal-parti;

ii) li l-qerq ikun incida fuq il-kunsens tal-parti;

iii) li l-qerq ikun jirrigwarda xi kwalita' tal-parti l-ohra; u

iv) li din il-kwalita' tkun tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga.

Illi l-attur issemmi wkoll l-**artikolu 19 (1) (d)** li jipprovdi li zwieg ikun null jekk *"vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga jew fuq id-drittijiet u dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg"*.

Illi b'difett serju ta' diskrezzjoni, l-legislatur ma riedx ifisser semplicement kwalsiasi stat ta' mmaturita' li parti jew ohra fiz-zwieg tista' tkun fiha fil-mument li jinghata l-kunsens reciproku. Li kieku l-legislatur irrikjeda maturita' shiha u perfetta, ftit jew addirittura ebda zwieg ma kien ikun validu. In-nuqqas ta' discretio judicii hu kuncett guridiku ntrinsikament marbut mal-kapacita' ta' parti jew ohra fiz-zwieg li taghti l-kunsens liberu u xjenti taghha ghar-rabta taz-zwieg.

Illi kif jispjega ***Bersini***, id-diskrezzjoni ta' gudizzju tikkonsisti f'zewg elementi distinti izda konkorrenti u interdipendenti:-

"la piena avvertenza e il deliberato consenso….La piena avvertenza si riferisce alla sfera intellettiva, il deliberato consenso a quella volitiva. In altri termini, la discrezione di giudizio comprende la maturita' di giudizio e la maturita' affettiva…. La maturita' di giudizio comporta una conoscenza critica proporzionata all'atto da compiere, agli obliighi essenziali da assumersi e ai doveri cognugali che ne derivano proiettati nel futuro. La maturita' affettiva comporta generalmente quella adequata evoluzione degli istinti, degli affetti, dei sentimenti, della emotivita' che se sono turbati o inadeguati intaccano direttamente la volonta' e possono privare della libera scelta interiore. Abbiamo cosi' una mancanza di consenso libero (immaturita' affettiva) e ponderato (immaturita' di giudizio)" ***(Bersini. F.,*** **Il Diritto Canonico Matrimoniale (Torino, 1994)**, p. 97.)

Illi l-istess awtur ikompli jispjega li *"e necessaria la discrezione non tanto per l'atto in se, al momento di emettere il consenso, quanto per gli impegni per il futuro. Ovviamente si richiede una ponderazzione degli impegni*

sostanziali del matrimonio e non di tutto il suo valore etico religioso, sociale, giuridico ed economico, altrimenti ben pochi sarebbero in grado di emettere un valido consenso. Ogni volta che i contraenti abbiano raggiunto l'eta prescritta dal legislatore per poter contrarre matrimonio, si presume che essi siano in possesso della debita discrezione di giudizio; tale presunzione, tuttavia, ammette prove in contrario. Pertanto, qualora si possa dimostrare, per qualsiasi motivo, la capacita' intellettiva e volitiva sopra descritta sia gravemente alterata o ad dirittura mancante, si dovra' ritenere che il vincolo matrimoniale sia nullo per difetto di discrezione di giudizio. "……..se il soggetto non e' in grado di superare (i) condizionamenti interiori, allora si dira' che la scelta di lui non e' stata libera; In ogni caso, i nubenti debbono aver coscienza di assumere vere obbligazioni (e reciprocamente di concedere veri diritti) di creare cioe' col matrimonio un patto che vincola a un comportamento idoneo e adeguato alla specifica societa' coniugale, sia nei rigwardi dell' altra parte sia nei rigwardi della parole" ***(Pompedda, MF.,*** **Incapacita' di Natura Psichica in Matrimonio Canonico: Fra Tradizione e Rinnovamento (Bologna, 1991)**, pp. 231, 233).

Illi l-awtur ***Viladrich*** jispjega li:-

"The discretion of judgment refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful, ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring" **(*Viladrich, P.J.*, Matrimonial Consent in Code of Cannon Law Annotated (Montreal, 1993*)***, *p. 686).*

Illi l-**artikolu 19 (1) (e)** jikkontempla illi:-

"jekk xi wahda mill-partijiet ikun impotenti, sew jekk dik l-impotenza tkun assoluta jew relattiva, izda biss jekk dik l-impotenza tkun tezisti qabel iz-zwieg."

Illi wahda mill-elementi essenzjali fiz-zwieg huwa li jkun hemm relazzjonijiet intimi bejn il-koppja mmirati ghal prokreazzjoni tat-tfal. Jekk jonqos dan l-element, ghalhekk il-ligi taz-zwieg tikkontempla li dan ghandu jwassal ghal annullament taz-zwieg, pero’ biss jekk jigu sodisfatti d-diversi kundizzjonijiet specifikati fil-ligi.

Illi l-ligi Taljana qabel ma giet emendata kienet tipprovdi fuq dan il-punt is-segwenti:-

“Solo in presenza di due personalita’ di grandissimo rilievo tale fusione potrebbe essere raggiuna prescindendo dal rapporto sesswale. L’impossibilita’ della sua realizazzione importa, di regola, l’insorgere di tensioni, senz’altro contrarie all’ordinato svolgimento della convivenza e che nel migliore dei casi, danno luogo all’esistenza di un matrimonio di mera facciata.” (***Finocchiaro***, **Enciclopedia Del Diritto, Vol. XXV**, p.814).

Illi l-ligi nostrana ppreferiet taddotta l-kuncett ta’ mpotenza bhala raguni ghal annullament taz-zwieg skond id-duttrina tradizzjonali taz-zwieg, u cjoe’ li l-att sesswali huwa wiehed mill-elementi essenzjali fiz-zwieg u dan kuntrarjament ghal kuncett applikat fil-ligi Franciza u l-ligi Taljana li segwew id-duttrina li l-att sesswali mmirat ghall-prokreazzjoni tat-tfal mhux element essenzjali, izda huwa wiehed mill-elementi socjali li jgib mieghu z-zwieg.

Illi ma tezistix definizzjoni precisa tal-kelma *“impotenza”*, izda l-ligi Kanonika, kif ukoll civilisti maghrufa jiddistingwu bejn *“impotenza coeundi”* u *“impotenza generandi”*. ***Dr. Richard Galea Debono*** fit-tezi tieghu **“A Review of the Marriage Act, 1975 and its Implications”** jiddefinixxi din id-distinzjoni fis-segwenti mod:-

“The former referring to that part of the sexual act which depends on the active participation of the parties and referring to the stages of intromission and insemination; and the latter, which is often referred to as sterility, involving the internal and involuntary (i.e not under the will’s control) biological processes which might lead to pregnancy”.

"The purpose behind this distinction was to limit the purport of impotence to impotentia coeundi and to debar the declaration of nullity of a marriage where the party affected was not impotent, but merely sterile. Thus it is possible for the female spouse to be potent i.e capable of copulation, but sterile owing to lack of ovulation".

Illi b'danakollu, l-**Att Dwar iz-Zwigijiet** ma jiddistingwix bejn *impotentia coeundi* u *impotentia generandi.* B'referenza ghal **artikolu 19 fl-Att Dwar iz-Zwigijiet** qabel ma saru l-emendi fl-1981, kien hemm dispozizzjoni *ad hoc* li kienet tirregola l-*impotentia generandi* u cjoe' l-isterilita'. Pero' din id-dispozizzjoni m'ghadhiex tezisti u ghalhekk wiehed jista' jinterpreta l-**artikolu 19 (1) (e)** fis-sens li tillimita ruhha ghal *impotentia coeundi.*

Illi l-impotenza kif ikkontemplata fl-**artikolu 19 (1) (e)** trid tkun assoluta jew relattiva. L-impotenza hija assoluta meta l-impotenza tal-parti hija relatata ma' kwalunkwe persuna. Hija relattiva meta l-impotenza tezisti biss fil-konfront ta' parti l-ohra.

Illi l-impotenza trid ukoll tezisti qabel iz-zwieg. F'dan il-kuntest gie stabbilit li huwa bizzejjed jekk l-impotenza tezisti mal-ewwel relazzjoni ntima bejn il-partijiet. M'huwiex rikjest li jigi ppruvat li l-parti kienet impotenti fir-relazzjonijiet sesswali tieghu qabel iz-zwieg.

(ii) Apprezzament tal-Provi Prodotti.

Illi mill-provi prodotti jirrizulta li l-partijiet izzewgu fil-21 ta' April 1974 u l-attur qed isostni li l-kunsens tieghu kien akkwistat bi vjolenza morali u biza; li l-kunsens tieghu inkiseb b'qerq dwar kwalita' tal-konvenuta; billi l-kunsens tal-konvenuta kien vizzjat minhabba nuqqas ta' diskrezzjoni ta' gudizzju,u fl-ahharnett billi l-attur kien impotenti. Fil-fatt bhala principji legali gew indikati u spjegati l-**artikoli 19 (1) (a) (c) (d) u (e) tal-Kap 255** citati mill-attur fic-citazzjoni tieghu.

Illi dwar l-**artikolu 19 (1) (e) tal-Kap 255** fejn l-attur qed jallega impotenza, u abbazi ta’ l-istess huwa allega li huwa ma’ huwiex il-missier ta’ iben l-konvenuta Conrad; dan sostnieh adirittura anke fid-dikjarazzjoni tieghu annessa mac-citazzjoni attrici.

Illi dwar dan din il-Qorti taghmel riferenza ghar-rapport peritali fil-kawza l-ohra Citaz. Numru 659/87 u ghar-rapport tal-periti addizzjonali datat 2 ta’ Awissu 2000 fejn gie stabilit li l-probabilita’ kbira wara t-testijiet xjentifici li saru anke fuq l-attur jindikaw li huwa l-missier naturali ta’ l-imsemmi Conrad Cutajar bi probabilita’ ta’ aktar minn 99.99 %. Dan regha gie kkonfermat anke fis-sentenza ta’ l-ewwel Qorti f’dik il-kawza fl-ismijiet **“A vs B et”** datata 21 ta’ Gunju 2002 (P.A. (F.D) u kkonfermata mill-Onorabbli Qorti ta’ l-Appell fis-17 ta’ Frar 2005 u allura din il-Qorti thoss li in vista tal-premess certament li l-azzjoni attrici abbazi ta’ dak allegat mill-attur fuq il-bazi ta’ l-impotenza tieghu ma’ tistax tigi accettata u dan anke in vista tal-fatt ta’ l-istess sentenzi li jikkonfermaw li huwa l-missier ta’ l-istess persuna bin il-konvenuta.

Illi dwar l-azzjoni tieghu ibbazata fuq l-**artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255** jidher li l-istess attur jibbaza l-allegazzjoni tieghu li huwa kien jibza’ hafna minn missieru u jghid li kien ghalih huwa kien jizzewweg lil Marlene Camilleri, li maghha kien johrog ukoll qabel iz-zwieg, u liema relazzjoni ghadha sejra sa llum. L-attur jallega li huwa zzewweg lill-konvenuta biss ghaliex kien jibza’ minn missieru u sabiex jipprova jikkonferma dan huwa ressaq ix-xhieda ta’ l-istess Marlene Camilleri, ommha Georgina Camilleri, u certu Louis Bugeja u Emanuel Caruana, l-ahhar tnejn jghidu li l-attur kien qalilhom li huwa zzewweg lill-konvenuta biss ghaliex beza’ u kien imgieghel jaghmel hekk minn missieru.

Illi pero’ kontra dan kollu hemm ix-xhieda ta’ l-istess konvenuta li tisppjega li l-partijiet kienu ilhom jafu lil xuxlin minn meta l-attur kellu 17-il sena, kienu taghrsu wara sentejn u kien l-istess attur li ha hsieb jhallas ir-rigal tad-dar u jarma l-istess dar, u damu mal-hames snin johorgu flimkien qabel ma’ zzewgu u mill-ewwel kienu ppruvaw

ghat-tfal ghalkemm l-ewwel darba l-konvenuta korriet u it-tieni darba li inqabdet tqila kellha lill-imsemmi Conrad; tghid li kien biss meta t-tifel kellu hames snin u wara seba' snin ta' zwieg li l-attur beda bl-inkwiet ghaliex kien telaq mid-dar; fuq kollox pero' hemm ix-xhieda ta' Violet Cutajar, omm l-attur stess fejn tghid li l-ghazla li l-attur jizzewweg lill-konvenuta kienet kompletament tieghu u mhux biss qatt ma' saret pressjoni fuqu minn missieru, izda adirittura kien l-istess attur li kien herqan sew li jizzewweg lill-konvenuta u tikkonferma li l-istess koppja kienet ferhana anke wara z-zwieg ghalkemm sitt snin wara beda l-inkwiet ghaliex l-attur ried jitlaq mid-dar tal-konvenuta. Tghid l-istess omm l-attur stess li *"sakemm missieru kien ghadu haj, A qatt ma qalalna nkwiet, izda wara l-mewt ta' missieru, beda' jaqla' hafna inkwiet".*

Illi l-istess omm l-attur tghid hekk fl-affidavit taghha ta' l-1 ta' Ottubru 2003:-

"nghid illi issa ilni hafna ma' nkellem u nara lil A ghal aktar minn sena. Jiddispjacini hafna li A tratta b'dan il-mod kemm lili li ghadni hajja u wisq aktar lill-memorja sabiha ta' zewgi li ghamel tant sagrificcji kbar ghalih u ghal ohtu. Lil A rabbejnieh b'ghozza kbira izda jiddispjacini nghid li A dejjem ghamel ta' rasu u qatt ma' ried jisma' la minni u lanqas minn missieru. Kieku kien minnu li A kien jibza' minn missieru, hu qatt ma' kien jasal biex jaqla' dan l-inkwiet kollu. Ibni qaghad jistenna lil missieru jmut biex ikun jista' jigdeb fuqhu b'dan il-mod".

Illi ta' l-istess vina hija x-xhieda ta' oht l-attur innifsu Margaret Ciantar moghtija minnha fit-12 ta' Ottubru 2003 u dwar dan il-punt l-istess xhud tghid hekk:-

"Nghid illi hija zzewweg lil B ghax ried hu. A qatt ma' kien sfurzat mill-familja biex jizzewweg. Qatt ma' semma li kien interessat f'terza persuna. Kif seta' xi hadd minn tal-familja jaghmel pressjoni fuqu meta f'ghajnejna kollox kien miexi normali! Tant A ried jizzewweg lil B b'rieda tajba, li gimgha biss qabel it-tieg tieghi kien qala' argument mieghi ghax kien ippretenda li hu kellu jizzewweg qabli peress li kien gharus qabli. Niftakar li jiena tant kont hadtha bi kbira

li kont lesta naghtih ir-rigal lura, izda kienet interveniet ommi u qaltilna biex ma’ naqilghux inkwiet bejnietna peress li kien wasal it-tieg tieghi”.

Illi apparti dan din il-Qorti taghmel referenza ghas-sentenza moghtija minn din il-Qorti diversament presjeduta fl-ismijiet **“A vs B et”** datata 21 ta’ Gunju 2002 (P.A. (F.D) fejn inghad mill-istess Qorti *“illi ghalkemm l-attur jaghti stampa ta' zaghzugh imwerwer jekk mhux ukoll terrorizzat minn missieru li dejjem segwa mill-qrib il-hajja tax-xoghol u sentimentali tieghu, b'dana kollu huwa xejn ma ddejjaq li bejn l-engagement u t-tieg ikollu relazzjoni ma' mara ohra u ma' din…..”.* Fil-fatt fl-istess sentenza l-kredibilita’ ta’ l-attur giet attakata b’mod mill-iktar skjet u l-istess l-kredibilita’ tax-xhieda ta’ Marlene Camilleri fuq l-istess punt anke hawn ikkonsidrat (u in verita’ diversi punti ohra) li huwa ferm difficli li din il-Qorti ma’ taqbilx maghhom, anke in vista tax-xhieda tal-familjari ta’ l-attur stess. L-istess nuqqas ta’ kredibilita’ gie sostnuta mill-Onorabbli Qorti ta’ l-Appell fl-istess sentenza u din il-Qorti thoss li mill-provi kollha prodotti jidher car li dan il-bazi ta’ annullment ma’ gie mhux biss bl-ebda mod ippruvat, izda adiritttura gie ppruvat il-kuntrarju, b’dan li l-versjoni ta’ l-attur hija kontradetta b’kull mod possibbli u x-xhieda tieghu ma’ hijiex kredibbli lanqas dwar dan il-punt.

Illi in kwantu din il-kawza hija bbazata fuq l-allegat ingann jew qerq tal-konvenuta li allegattament ivvizja l-kunsens ta’ l-attur, jinghad li dwar l-allegazzjonijiet ta’ l-istess attur dwar martu ma’ gew bl-ebda mod ippruvati – fuq kollox jirrizulta li kien l-istess attur li ngurja gravament lill-konvenuta, li akkuza mhux biss b’adulterju, izda wkoll li kellha relazzjonijiet ma’ missieru – allegazzjonijiet li din il-Qorti thoss li mhux biss ma’ huma bl-ebda mod sostanzjati, izda adirittura abbusivi u ngurjuzi fil-konfront tal-konvenuta u ta’ missier l-attur stess, u din il-Qorti tirreferi ghal darba ohra ghal dak li gja inghad fl-istess sentenzi f’dan ir-rigward. Mill-provi prodotti jidher car li l-istess konvenuta kienet dejjem konxja ta’ l-obbligi taghha u fidila lejn zewgha u din il-Qorti minn ezami tal-provi prodotti jidher li bl-ebda mod qatt ma’ ingannat lill-attur. Anzi jidher li l-istess attur ammetta li ma’ kienx lejali mal-

konvenuta, izda certament dan ma' jwassalx sabiex it-talba tieghu tigi milqugha abbazi ta' l-**artikolu 19 (1) (c) tal-Kap 255** ghaliex ma' hemm l-ebda prova kwalunkwe li l-istess konvenuta b'xi mod remot ingannat lill-attur.

Illi dwar l-ahhar artikolu citat mill-attur fejn jallega li l-konvenuta kellha nuqqas ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga jew fuq l-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga u li allura l-kunsens taghha kien vizzjat b'dan il-mod, certament li l-provi prodotti huma fis-sens kuntrarju ghal dak allegat mill-attur. Din il-Qorti thoss li x-xhieda tieghu ma' hijiex kredibbli u lanqas verosimili, u certament jista' jinghad b'mod mill-iktar car li din il-Qorti thoss li l-istess attur bl-ebda mod ma' pprova l-allegazzjonijiet tieghu fil-konfront tal-konvenuta, u certament li lanqas din il-premessa ma' giet ppruvata minnu u ghalhekk jista' jinghad li l-istess attur bl-ebda mod ma' ssodisfa l-oneru tieghu.

Illi ghalhekk it-talba attrici ghandha tigi michuda.

<u>**III. KONKLUZJONI.**</u>

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi,** billi filwaqt li tilqa' l-eccezzjonijiet tal-konvenuta inkwantu l-istess huma kompatibbli ma' dak hawn deciz, **tichad it-talba attrici** *stante* li hija infondata fil-fatt u fid-dritt ghar-ragunijiet fuq premessi.

BI-ispejjez kollha kontra l-attur.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------